



Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (drugo vijeće)

10. srpnja 2014.*

„Prethodni postupak – Direktiva 2004/38/EZ – Članak 16. stavak 2. – Pravo stalnog boravišta članova obitelji građanina Unije koji su državljani trećih država – Okončanje zajedničkog života bračnih drugova – Useljavanje s drugim partnerima neposredno nakon okončanja zajedničkog života, a tijekom razdoblja neprekinutog petogodišnjeg boravka – Uredba (EEZ) br. 1612/68 – Članak 10. stavak 3. – Pretpostavke – Povreda prava Unije države članice – Ispitivanje naravi predmetne povrede – Nužnost upućivanja prethodnog pitanja“

U predmetu C-244/13,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio High Court (Irska), odlukom od 19. travnja 2013., koju je Sud zaprimio 30. travnja 2013., u postupku

Ewaen Fred Ogieriakhi

protiv

Minister for Justice and Equality,

Irska,

Attorney General,

An Post,

SUD (drugo vijeće),

u sastavu: R. Silva de Lapuerta (izvjestiteljica), predsjednica vijeća, J. L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.-C. Bonichot i A. Arabadžiev, suci,

nezavisni odvjetnik: Y. Bot,

tajnik: L. Hewlett, glavna administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 6. ožujka 2014.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za E. F. Ogieriakhija, on sâm,

— za Minister for Justice and Equality, Irsku, Attorney General i An Post, E. Creedon i B. Lydon, u svojstvu agenata, uz asistenciju R. Barrona, SC, E. Brennan, BL, i R. Barrett, adviser,

* Jezik postupka: engleski

— za vladu Helenske Republike, T. Papadopoulou, u svojstvu agenta,
— za poljsku vladu, B. Majczyna, u svojstvu agenta,
— za Europsku komisiju, J. Enegren, C. Tufvesson i M. Wilderspin, u svojstvu agenata,
saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 14. svibnja 2014.,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se – s jedne strane – na tumačenje članka 16. stavka 2. Direktive 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ (SL L 158, str. 77. te ispravci SL L 229, str. 35. i SL 2005, L 197, str. 34.) kao i članka 10. stavka 3. Uredbe Vijeća (EEZ) br. 1612/68 od 15. listopada 1968. o slobodi kretanja radnika unutar Zajednice (SL L 257, str. 2.) te – s druge strane – na utvrđivanje učinaka upućivanja zahtjeva za prethodnu odluku nacionalnog suda o meritornom pitanju prava stalnog boravišta u svrhu ocjenjivanja od tog suda postojanja očite povrede prava Unije predmetne države članice, u okviru tužbe za naknadu štete zbog te povrede prava Unije.
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između E. F. Ogieriahija, s jedne strane, i Minister for Justice and Equality, Irske, Attorney General i An Post, s druge strane, povodom zahtjeva za naknadu štete koji je tužitelj podnio protiv Irske, sukladno sudskoj praksi koja se temelji na presudi Francovich i dr. (C-6/90 i C-9/90, EU:C:1991:428), zbog navodne povrede obveza Irske u vezi s prijenosom Direktive 2004/38.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 2004/38

- 3 U skladu s uvodnom izjavom 17. Direktive 2004/38:
„Uživanje prava na stalno boravište građana Unije koji su se odlučili dugotrajno nastaniti u državi članici domaćinu pojačalo bi osjećaj građanstva Unije i ključna je komponenta u promicanju socijalne kohezije kao jednog od temeljnih ciljeva Unije. Pravo na stalno boravište potrebno je zato utvrditi za sve građane Unije i članove njihovih obitelji koji su boravili u državi članici domaćinu sukladno uvjetima utvrđenima u ovoj Direktivi tijekom pet godina bez prekida i protiv kojih nije izrečena mjera protjerivanja.“ [neslužbeni prijevod]
- 4 Pod naslovom „Značenje pojmova“, članak 2. Direktive 2004/38 određuje:
„Za potrebe ove Direktive:
1. 'građanin Unije' znači svaka osoba s državljanstvom države članice;

2. ‚član obitelji‘ znači:

(a) bračni drug;

[...]

3. ‚država članica domaćin‘ znači država članica u koju se useljava građanin Unije ostvarujući svoje pravo slobodnog kretanja i boravišta.“ [neslužbeni prijevod]

5 Članak 3. navedene direktive, naslovljen „Nositelji prava“, u stavku 1. određuje:

„Ova se Direktiva primjenjuje na sve građane Unije koji se useljavaju ili borave u državi članici različitoj od one koje su državljani i na članove njihovih obitelji koji ih prate ili im se pridružuju, kako je određeno člankom 2. točkom 2. ove Direktive.“ [neslužbeni prijevod]

6 Članak 7. navedene direktive, naslovljen „Pravo boravišta dulje od tri mjeseca“, u svojim stavcima 1. i 2. određuje:

„1. Svi građani Unije imaju pravo boravišta na području druge države članice u razdoblju duljem od tri mjeseca ako:

(a) su radnici ili samozaposlene osobe u državi članici domaćinu [...]

[...]

2. Pravo boravišta utvrđeno stavkom 1. primjenjuje se na članove obitelji koji nisu državljani države članice, a koji su u pratnji građanina Unije ili mu se pridružuju u državi članici domaćinu, pod uvjetom da taj građanin Unije ispunjava uvjete iz stavka 1. točke (a), (b) ili (c).“ [neslužbeni prijevod]

7 Sukladno članku 13. stavku 2. iste direktive:

„Ne dovodeći u pitanje drugi podstavak, razvod, poništenje braka ili prestanak registrirane zajednice iz članka 2. točke 2(b) nema za posljedicu gubitak prava boravišta članova obitelji građanina Unije koji nisu državljani države članice, ako:

a) su prije pokretanja postupka za razvod ili poništenje braka ili prestanak registrirane zajednice iz članka 2. točke 2(b), brak ili registrirana zajednica trajali najmanje tri godine, od toga jednu godinu u državi članici domaćinu; ili

b) dogovorom između bračnih drugova ili registriranih partnera iz članka 2. točke 2(b) ove Direktive ili po nalogu suda, bračni drug ili partner koji nema državljanstvo države članice ostvaruje skrbništvo nad djecom građanina Unije; ili

c) je to opravdano iznimno teškim okolnostima, na primjer ako je osoba bila žrtva nasilja u obitelji dok su brak ili registrirana zajednica postojali; ili

d) dogovorom između bračnih partnera ili partnera iz članka 2. točke 2(b) ove Direktive ili po nalogu suda, bračni drug ili partner koji nema državljanstvo države članice ima pravo posjetiti maloljetno dijete, ako je sud odlučio da se posjete moraju obaviti u državi članici domaćinu, i to toliko dugo koliko je to potrebno.

Prije stjecanja prava stalnog boravišta, pravo boravišta tih osoba uvjetovano je dokazivanjem da su radnici ili samozaposlene osobe ili da imaju dostatna sredstva za sebe i članove svoje obitelji kako ne bi postali teret sustavu socijalne pomoći države članice domaćina tijekom svog boravišta te da imaju

sveobuhvatno zdravstveno osiguranje u državi članici domaćinu ili da već imaju položaj člana obitelji osobe koja udovoljava tim zahtjevima u državi članici domaćinu. „Dostatna sredstva” utvrđena su u članku 8. stavku 4.

Ovi članovi obitelji zadržavaju svoje pravo boravišta isključivo na osobnoj osnovi.“ [neslužbeni prijevod]

- 8 Članak 16. navedene Direktive 2004/38, naslovljen „Opće pravilo za građane Unije i članove njihovih obitelji“, koji se nalazi u njezinom poglavlju IV., naslovljenom „Pravo stalnog boravišta“, određuje:

„1. Građanin Unije koji je pet godina neprekidno zakonito boravio u državi članici domaćinu, ondje ima pravo stalnog boravišta. Ovo pravo nije podložno uvjetima iz Poglavlja III.

2. Stavak 1. primjenjuje se i na članove obitelji koji nisu državljani države članice, a koji su zakonito boravili s građaninom Unije u državi članici domaćinu u neprekidnom razdoblju od 5 godina.

3. Na neprekinutost boravišta ne utječe privremena odsutnost koja ne prelazi ukupno šest mjeseci u godinu dana ili dulja odsutnost zbog obvezne vojne službe ili jedna odsutnost od najviše 12 uzastopnih mjeseci zbog važnih razloga poput trudnoće ili rođenja djeteta, ozbiljnih bolesti, školovanja ili strukovnog osposobljavanja ili premještaja u drugu državu članicu ili treću državu.

4. Kad je pravo stalnog boravišta jednom stečeno, može se izgubiti samo ako odsutnost iz države članice domaćina traje dulje od dvije uzastopne godine.“ [neslužbeni prijevod]

- 9 U skladu s člankom 18. navedene direktive:

„Ne dovodeći u pitanje članak 17., članovi obitelji građana Unije iz članka 12. stavka 2. i članka 13. stavka 2. koji ispunjavaju navedene uvjete stječu pravo stalnog boravišta nakon što su zakonito boravili u državi članici domaćinu pet uzastopnih godina.“ [neslužbeni prijevod]

Uredba br. 1612/68

- 10 Članak 10. Uredbe br. 1612/68 određuje:

„1. Zajedno s radnikom koji je državljanin neke države članice pravo nastaniti se na području druge države članice imaju, bez obzira na svoje državljanstvo:

- a) njegov bračni drug i njihovi potomci mlađi od dvadeset i jednu godinu ili koje on uzdržava;
- b) izravni srodnici u uzlaznoj liniji tog radnika i njegovog bračnog druga koje taj radnik uzdržava.

2. Države članice olakšat će primanje svih članova obitelji na koje se ne odnosi stavak 1., pod uvjetom da su uzdržavani ili da u državi podrijetla žive pod krovom gore navedenog radnika.

3. Kako bi se stavci 1. i 2. mogli primijeniti, radnik mora raspolagati nekretninom za stanovanje za svoju obitelj koja se smatra uobičajenom za nacionalne radnike u regiji u kojoj je zaposlen, pri čemu ta odredba ne može dovesti do diskriminacije radnika iz drugih država članica u odnosu na nacionalne radnike.“ [neslužbeni prijevod]

Irsko pravo

- 11 Uredba o Europskim zajednicama (sloboda kretanja osoba) iz 2006. (European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2006, S. I., 2006, br. 656, u daljnjem tekstu: uredba iz 2006.) u irsko pravo prenosi odredbe Direktive 2004/38.

12 Člankom 12. navedene uredbe prenesen je članak 16. Direktive 2004/38.

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 13 E. F. Ogieriakhi, državljanin Nigerije, u svibnju 1998. godine pristigao je u Irsku te je istoga dana predao zahtjev za odobravanje političkog azila. Tijekom svibnja 1999. oženio se francuskom državljankom gđom Georges. Nakon sklapanja braka, povukao je zahtjev za odobravanje političkog azila te je dobio dozvolu boravka za razdoblje od 11. listopada 1999. do 11. listopada 2000. Po isteku tog razdoblja, zatražio je produljenje dozvole boravka, koje mu je i odobreno za razdoblje od 11. listopada 2000. do 11. listopada 2004.
- 14 Tijekom razdoblja od 1999. do 2001. godine E. F. Ogieriakhi živio je sa svojom suprugom u Dublinu (Irška), na različitim mjestima, u unajmljenim nekretninama za stanovanje.
- 15 Ubrzo nakon kolovoza 2001. gđa Georges napustila je bračno domaćinstvo te počela živjeti s drugim muškarcem. E. F. Ogieriakhi potom je i sam napustio navedeno domaćinstvo i počeo živjeti s državljankom Irske gđom Madden, s kojom je u prosincu 2003. dobio i dijete. Nesporno je da od 2002. godine gđa Georges nije imala nikakvu ulogu u pribavljanju ili stavljanju na raspolaganje nekretnina za stanovanje za E. F. Ogieriakhija.
- 16 Između listopada 1999. i listopada 2004., osim tijekom jednog mjeseca, gđa Georges radila je ili primala socijalne naknade uvjetovane traženjem posla. U listopadu 2004. napustila je Irsku te se definitivno vratila u Francusku.
- 17 Brak između E. F. Ogieriakhija i gđe Georges razveden je u siječnju 2009. U srpnju iste godine E. F. Ogieriakhi oženio se gđom Madden. E. F. Ogieriakhi naknadno je, tijekom 2012. godine, stekao irsko državljanstvo prirođenjem.
- 18 E. F. Ogieriakhi u rujnu 2004. zatražio je produljenje svoje dozvole boravka. Taj je zahtjev, međutim, odbijen, uz obrazloženje da ne može dokazati da je u navedenom razdoblju gđa Georges izvršavala svoja prava iz UEU-a radeći ili boraveći u Irskoj, a s obzirom na to da su dokazi koje je imao Minister for Justice and Equality pokazivali da se tijekom prosinca 2004. vratila u Pariz (Francuska) kako bi ondje radila.
- 19 E. F. Ogieriakhi sredinom 2007. godine, nakon isteka roka za prenošenje Direktive 2004/38, uputio je zahtjev za stjecanje dozvole stalnog boravka u Irskoj, uz obrazloženje da je neprekidno zakonito boravio u Irskoj tijekom pet godina, odnosno od 1999. do 2004., zbog toga što je tijekom tog razdoblja bio u braku s gđom Georges.
- 20 Taj je zahtjev Minister for Justice and Equality odbio u rujnu 2007. jer je smatrao da E. F. Ogieriakhi – zbog nepostojanja dokaza da je njegova supruga tijekom navedenog razdoblja u Irskoj izvršavala prava iz Ugovora – na temelju odredaba uredbe iz 2006. nema pravo na boravište u Irskoj.
- 21 U listopadu 2007. E. F. Ogieriakhi dobio je otkaz na svojem radnom mjestu razvrstavača pošte kod An Post (državnog poštanskog poduzeća) zato što nije raspolagao nikakvim pravom boravišta u Irskoj.
- 22 E. F. Ogieriakhi – koji je smatrao da je u Irskoj stekao pravo stalnog boravišta – podnio je tužbu protiv odluke Minister for Justice and Equality, koju je High Court u siječnju 2008. odbio, uz obrazloženje da se uredba iz 2006. ne može primijeniti na boravke koji prethode njezinu stupanju na snagu.
- 23 E. F. Ogieriakhi nije odmah podnio žalbu na navedenu presudu. Međutim, nakon presude Lassal (C-162/09, EU:C:2010:592) – iz koje proizlazi da se i za boravak prije 2006. godine u načelu može smatrati da ispunjava kriterij neprekinutog boravka u trajanju od pet godina – zahtijevao je od

Supreme Court produljenje roka za ulaganje pravnog lijeka koji bi mu omogućio podnošenje žalbe. Supreme Court taj je zahtjev svojom odlukom od 18. veljače 2011. odbio, uz napomenu da je Minister for Justice and Equality pristao preispitati svoju prijašnju odluku i da E. F. Ogieriakhi ima pravo pokrenuti sve postupke koje smatra potrebnima, uključujući one koji proizlaze iz prava Unije.

- 24 Nakon preispitivanja svoje odluke iz rujna 2007., Minister for Justice and Equality 7. studenoga 2011. odobrio je E. F. Ogieriakhiju pravo stalnog boravišta, uz obrazloženje da ispunjava sve relevantne uvjete predviđene uredbom iz 2006.
- 25 Pozivajući se na sudsku praksu na temelju presude Francovich i dr. (EU:C:1991:428), E. F. Ogieriakhi potom je podnio tužbu High Court za naknadu štete koju je pretrpio zbog navodno neispravnog prenošenja odredaba Direktive 2004/38 u nacionalno pravo. Taj se zahtjev osobito temelji na gubicima koje je E. F. Ogieriakhi pretrpio zbog otkazivanja ugovora o radu dana 24. listopada 2007. zato što je izgubio pravo boravišta u Irskoj.
- 26 Rješavajući taj predmet, sud koji je uputio zahtjev ocijenio je da tužba koju je na temelju sudske prakse proizišle iz presude Francovich i dr. (EU:C:1991:428) podnio E. F. Ogieriakhi zbog pogrešnog prenošenja prava Unije (a koja se također pozivala na pogrešnu primjenu prava Unije) ovisi o dokazivanju E. F. Ogieriakhija da je na dan dobivanja otkaza kod An Post u listopadu 2007. uživao pravo boravišta tijekom neprekinutog razdoblja od najmanje pet godina (u cijelosti ili djelomično, prije ili poslije 2006. godine) te da je usto to pravo boravišta proizlazilo iz prava Unije.
- 27 U tim je okolnostima High Court odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1) Može li se smatrati da je bračni drug građanina Unije koji sam u predmetnom razdoblju nije bio državljanin neke države članice ,zakonito boravio s građaninom Unije u državi članici domaćinu u neprekidnom razdoblju od 5 godina’, u smislu članka 16. stavka 2. Direktive 2004/38 [...], u slučaju kada je vjenčanje bilo u svibnju 1999., kada je pravo boravišta odobreno u listopadu 1999., kada su najkasnije početkom 2002. godine bračni drugovi odlučili živjeti razdvojeno i kada su – od kraja 2002. godine – bračni drugovi počeli živjeti s novim partnerima?
- 2) U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje te s obzirom na to da državljanin treće države koji se poziva na posjedovanje prava na stalno boravište na temelju članka 16. stavka 2., po osnovi neprekinutog boravka u trajanju od pet godina prije 2006., mora dokazati i da je njegov boravak ispunjavao, među ostalim, uvjete iz članka 10. stavka 3. Uredbe br. 1612/68 [...], treba li smatrati da navedeni uvjeti iz članka 10. stavka 3. nisu ispunjeni ako je tijekom tog razdoblja od pet godina građanin Unije napustio obiteljsko domaćinstvo i ako je državljanin treće države odlučio živjeti s drugom osobom u novoj nekretnini za stanovanje koju mu nije pribavio ni stavio na raspolaganje (bivši) bračni drug građanin Unije?
- 3) U slučaju potvrdnog odgovora na prvo pitanje, a odričnog na drugo pitanje, treba li – radi ocjene je li država članica na pogrešan način prenijela uvjete iz članka 16. stavka 2. Direktive 2004/38 u nacionalno pravo ili je li ih općenito pogrešno primijenila – smatrati da je činjenica da nacionalni sud pred kojim se vodi postupak po tužbi za naknadu štete zbog povrede prava Unije smatra nužnim uputiti zahtjev za prethodnu odluku o meritornom pitanju koje se tiče prava stalnog boravišta tužitelja sama po sebi čimbenik o kojem navedeni sud mora voditi računa pri ocjenjivanju je li povreda prava Unije očita?“

O prethodnim pitanjima

Prvo i drugo pitanje

- 28 Svojim prvim i drugim pitanjem, koja valja razmotriti zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 16. stavak 2. Direktive 2004/38 tumačiti na način da je državljaniin treće države – koji je tijekom neprekinutog razdoblja od pet godina koje prethodi datumu prijenosa Direktive boravio u državi članici kao bračni drug građanina Unije koji je bio zaposlen u istoj državi članici – stekao pravo stalnog boravišta iz navedene odredbe, iako su se tijekom tog razdoblja bračni drugovi odlučili razdvojiti te su započeli živjeti s drugim partnerima, pri čemu nekretninu za stanovanje u kojoj je spomenuti državljaniin treće države živio od tog trenutka više nije ni pribavljao niti mu stavljao na raspolaganje bračni drug građanin Unije.
- 29 Uvodno treba podsjetiti da je Sud odlučio da razdoblja neprekinutog petogodišnjeg boravka istekla prije datuma za prijenos navedene direktive, tj. prije 30. travnja 2006., a u skladu s ranijim propisima Unije, moraju biti uzeta u obzir za potrebe stjecanja prava stalnog boravišta iz članka 16. Direktive 2004/38 (presuda Lassal (EU:C:2010:592, t. 40.).
- 30 U tom pogledu treba istaknuti da izraz „raniji propisi Unije“ u odnosu na Direktivu 2004/38, a o kojima je riječ u točki 40. presude Lassal (EU:C:2010:592), treba shvatiti kao da se odnosi na propise koji su tom direktivom kodificirani, revidirani i ukinuti (presuda Alarape i Tijani, C-529/11, EU:C:2013:290, t. 47.).
- 31 Osim toga, Sud je također odlučio da jedino razdoblja boravka koja ispunjavaju uvjete predviđene Direktivom 2004/38 mogu biti uzeta u obzir za potrebe stjecanja prava stalnog boravišta u smislu te direktive članova obitelji građanina Unije koji nemaju državljanstvo neke države članice (presuda Alarape i Tijani, EU:C:2013:290, t. 42.).
- 32 Iz navedenoga slijedi da se – kada je razdoblje neprekinutog petogodišnjeg boravka u cijelosti ili djelomično isteklo prije datuma za prijenos Direktive 2004/38 – na stjecanje prava stalnog boravišta sukladno članku 16. stavku 2. te direktive može pozivati samo ako to razdoblje ispunjava kako uvjete koje propisuje navedena direktiva tako i uvjete koje je propisivalo pravo Unije koje je bilo na snazi tijekom razdoblja u kojem se boravak odvijao.
- 33 Međutim, s obzirom na to da je Uredba br. 1612/68 u to vrijeme bila važeći propis, prvo treba analizirati ispunjava li petogodišnje razdoblje neprekinutog boravka E. F. Ogieriakhija uvjete koji su predviđeni Direktivom 2004/38, a potom ispunjava li to razdoblje i uvjete predviđene navedenom uredbom.
- 34 U tom pogledu treba istaknuti da je Sud prilikom analize članka 16. stavka 2. Direktive 2004/38 smatrao da stjecanje prava stalnog boravišta članova obitelji građanina Unije koji sami nemaju državljanstvo neke države članice u svakom slučaju ovisi o tome ispunjava li – s jedne strane – sâm građanin Unije uvjete navedene u članku 16. stavku 1. te direktive te – s druge strane – jesu li navedeni članovi obitelji boravili s njim tijekom predmetnog razdoblja (presuda Alarape i Tijani, EU:C:2013:290, t. 34.).
- 35 U glavnom postupku nije osporeno da je tijekom cijelog predmetnog razdoblja gđa Georges ispunjavala uvjete navedene u članku 16. stavku 1. Direktive 2004/38.

- 36 Međutim, u mjeri u kojoj je na temelju članka 16. stavka 2. spomenute direktive pravo stalnog boravišta članova obitelji građanina Unije uvjetovano zakonitim boravkom „s“ tim građaninom, postavlja se pitanje onemogućava li razdvajanje bračnih drugova tijekom predmetnog razdoblja – ne samo zbog nepostojanja zajedničkog stanovanja već nadasve zbog nepostojanja stvarne bračne životne zajednice – da se taj uvjet smatra ispunjenim.
- 37 U tom pogledu treba istaknuti da je Sud ustvrdio da se bračna veza ne može smatrati raskinutom sve dok je nije okončalo nadležno tijelo te da takav nije slučaj s bračnim drugovima koji jednostavno odvojeno žive, pa čak i kada se kasnije namjeravaju razvesti, te stoga da bi bračni drug stekao izvedeno pravo boravišta nije nužno da on trajno stanuje s građaninom Unije (presude Diatta, 267/83, EU:C:1985:67, t. 20. i 22. te Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, t. 58.).
- 38 Prema tome, činjenica da bračni drugovi u razdoblju između 1. listopada 1999. i 11. listopada 2004. ne samo da su prestali živjeti zajedno već su i živjeli s drugim partnerima nema nikakve važnosti u pogledu stjecanja prava stalnog boravišta E. F. Ogieriakhija na temelju članka 16. stavka 2. Direktive 2004/38.
- 39 Naime, u mjeri u kojoj su – u državi članici u kojoj je gđa Georges izvršavala svoje pravo na slobodu kretanja radnika tijekom navedenog razdoblja – bračni drugovi ostali vjenčani sve do siječnja 2009., ne može se smatrati da je E. F. Ogieriakhi izgubio svoj status bračnog druga građanke Unije koji je u njezinoj pratnji ili joj se pridružuje u državi članici domaćinu te koji na taj način ispunjava kriterije predviđene u članku 7. stavku 2. navedene direktive.
- 40 Nadalje, ovo tumačenje odgovara potrebi da se odredbe Direktive 2004/38 ne tumače restriktivno te da ih se ne lišava njihova korisnog učinka. U tom pogledu treba istaknuti da bi – u slučaju kad bi se članak 16. stavak 2. te direktive doslovno tumačio – građani trećih država mogli biti izloženi jednostranim mjerama svojih bračnih drugova, što bi bilo protivno duhu te direktive, kojoj je jedan od ciljeva upravo, sukladno njezinoj uvodnoj izjavi 15., da pruži članovima obitelji građanina Unije koji borave na području države članice domaćina pravnu zaštitu, a kako bi im se omogućilo da u određenim slučajevima i pod određenim uvjetima zadrže pravo boravišta isključivo na osobnoj osnovi.
- 41 Međutim, tumačenje članka 16. stavka 2. Direktive 2004/38 prema kojem bi se – u svrhu stjecanja prava stalnog boravišta – obveza boravka s građaninom Unije mogla smatrati zadovoljena jedino u slučaju da bračni drug koji boravi s građaninom Unije u državi članici domaćinu nije raskinuo bračnu životnu zajednicu ne čini se sukladnim navedenom cilju te direktive, a osobito imajući u vidu prava u vezi s boravkom koja se pod određenim uvjetima u člancima 13. i 18. Direktive priznaju bivšim bračnim drugovima u slučaju razvoda.
- 42 Naime, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točkama 49. do 53. svojeg mišljenja, takvo bi tumačenje dovelo do primjene povoljnijeg režima prema državljanima trećih država u slučaju razvoda nego u slučaju razdvajanja, iako u potonjem slučaju njihova bračna veza i dalje postoji te su oni – u smislu Direktive 2004/38 – i daje članovi obitelji građanina Unije.
- 43 U pogledu uvjeta propisanih Uredbom br. 1612/68, postavlja se pitanje je li ispunjen uvjet nametnut radniku državljaninu neke države članice u članku 10. stavku 3. te uredbe, da mora raspolagati za svoju obitelj nekretninom za stanovanje koja se smatra uobičajenom za nacionalne radnike u regiji u kojoj radi, u slučaju kada je taj radnik napustio obiteljsko domaćinstvo, a bračni je drug počeo živjeti s drugim partnerom u novoj nekretnini za stanovanje koju mu navedeni radnik nije ni pribavio ni stavio na raspolaganje.
- 44 U tom pogledu treba istaknuti da je Sud već imao prilike pobliže odrediti doseg članka 10. stavka 3. Uredbe br. 1612/68 u kontekstu cilja koji se tom uredbom želi ostvariti odnosno olakšavanja slobodnog kretanja radnika.

- 45 Tako je Sud u točki 18. presude Diatta (EU:C:1985:67) odlučio da navedeni članak – time što određuje da se član obitelji radnika migranta ima pravo s njime nastaniti – ne zahtijeva da predmetni član obitelji trajno stanuje kod navedenog radnika, već je dovoljno da se nekretnina za stanovanje kojom radnik raspolaže može smatrati uobičajenom za primanje njegove obitelji, tako da se ne može prihvatiti tvrdnja o postojanju implicitnog zahtjeva za postojanje jedinstvenog trajnog obiteljskog domaćinstva.
- 46 Osim toga, Sud je istaknuo da članak 10. stavak 3. Uredbe br. 1612/68 treba tumačiti u smislu da uvjet raspolaganja nekretninom za stanovanje koja se smatra uobičajenom postoji isključivo kao uvjet radnikova primanja svakog člana obitelji (presuda Komisija/Njemačka, 249/86, EU:C:1989:204, t. 12.), tako da bi se u svakom slučaju poštovanje te odredbe moglo ocjenjivati samo u odnosu na dan kada je državljanin treće države započeo zajednički život s građaninom Unije u državi članici domaćinu, što je u ovom slučaju tijekom 1999. godine.

- 47 Imajući u vidu sve prethodno izneseno, na prva dva pitanja valja odgovoriti da članak 16. stavak 2. Direktive 2004/38 treba tumačiti na način da državljanin treće države – koji je tijekom neprekinutog razdoblja od pet godina koje prethodi datumu prijenosa Direktive boravio u državi članici kao bračni drug građanina Unije koji je bio zaposlen u istoj državi članici – jest stekao pravo stalnog boravišta iz navedene odredbe, iako su se tijekom tog razdoblja bračni drugovi odlučili razdvojiti te su započeli živjeti s drugim partnerima, pri čemu nekretninu za stanovanje u kojoj je spomenuti državljanin treće države živio od tog trenutka više nije ni pribavljao niti mu stavljao na raspolaganje bračni drug koji je građanin Unije.

Treće pitanje

- 48 Svojim trećim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li – u okviru tužbe za naknadu štete zbog povrede prava Unije – činjenicu da je nacionalni sud smatrao nužnim uputiti zahtjev za prethodnu odluku o pravu Unije o kojem je riječ u glavnom postupku smatrati odlučujućim čimbenikom pri utvrđivanju postojanja očite povrede prava Unije države članice.
- 49 Uvodno treba podsjetiti da je načelo odgovornosti države za štetu prouzrokovanu pojedincima povredama prava Unije za koje je ta država odgovorna inherentno sustavu uspostavljenom Ugovorima (presude Francovich i dr. EU:C:1991:428, t. 35.; Brasserie du pêcheur i Factortame, C-46/93 i C-48/93, EU:C:1996:79, t. 31. te British Telecommunications, C-392/93, EU:C:1996:131, t. 38.).
- 50 Isto tako treba podsjetiti da je Sud utvrdio da pravo Unije priznaje pravo na popravlanje štete ako su ispunjena tri uvjeta, tj. da povrijeđeno pravno pravilo ima za cilj dodijeliti prava pojedincima, da je povreda dovoljno ozbiljna i da postoji izravna uzročna veza između povrede obveze države i štete koju su pretrpjeli oštećenici (presuda Brasserie du pêcheur i Factortame, EU:C:1996:79, t. 51.).
- 51 Što se tiče drugog uvjeta, Sud je – nakon što je istaknuo da je odlučujući kriterij da bi se smatralo da je povreda prava Unije dovoljno ozbiljna postojanje očite i teške povrede diskrecijske ovlasti države članice – naznačio kriterije o kojima nacionalni sudovi, koji su jedini ovlašteni utvrđivati činjenice u glavnom postupku kao i procjenjivati predmetne povrede prava Unije, mogu voditi računa, među kojima je i stupanj jasnoće i preciznosti povrijeđenog pravila (presuda Brasserie du pêcheur i Factortame, EU:C:1996:79, t. 55., 56. i 58.).
- 52 Međutim, Sud je opetovano ponavljao da nacionalni sudovi imaju najširu mogućnost obraćanja Sudu ako smatraju da se u predmetu koji se pred njima vodi pojavljuju pitanja koja zahtijevaju tumačenje ili ocjenu valjanosti odredaba prava Unije (presuda Križan i dr., C-416/10, EU:C:2013:8, t. 64.).

- 53 Osim toga, kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 62. svojeg mišljenja, jednostavna činjenica upućivanja prethodnog pitanja ne može ograničiti slobodu suca koji sudi u glavnoj stvari. Naime, odgovor na pitanje je li neka povreda prava Unije bila dovoljno ozbiljna ne proizlazi iz sâmog korištenja mogućnošću iz članka 267. UFEU-a, već iz tumačenja koje je dao Sud.
- 54 Međutim, treba istaknuti da bi mogućnost obraćanja Sudu koja je priznata nacionalnim sudovima kada to smatraju nužnim, a kako bi dobili tumačenje neke odredbe prava Unije, pa čak i u slučaju kada je na postavljeno pitanje već odgovoreno, bila bez sumnje ograničena ako bi njezino izvršavanje bilo odlučujuće za utvrđivanje (ne)postojanja očite povrede prava Unije, s ciljem da se, ako se pokaže potreba, utvrdi odgovornost predmetne države članice za povredu prava Unije. Na taj bi način takav učinak doveo u pitanje sam sustav, svrhu i osobine prethodnog postupka.
- 55 Imajući u vidu sve prethodno izneseno, na treće pitanje valja odgovoriti da činjenicu da je – u okviru tužbe za naknadu štete zbog povrede prava Unije – nacionalni sud smatrao nužnim uputiti zahtjev za prethodnu odluku o pravu Unije o kojem je riječ u glavnom postupku ne treba smatrati odlučujućim čimbenikom pri utvrđivanju postojanja očite povrede prava Unije države članice.

Troškovi

- 56 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (drugo vijeće) odlučuje:

- 1. Članak 16. stavak 2. Direktive 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji na slobodno kretanje i boravište na području države članice, kojom se izmjenjuje Uredba (EEZ) br. 1612/68 i stavljaju izvan snage direktive 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ, treba tumačiti na način da državljanin treće države – koji je tijekom neprekinutog razdoblja od pet godina koje prethodi datumu prijena Direktive boravio u državi članici kao bračni drug građanina Unije koji je bio zaposlen u istoj državi članici – jest stekao pravo stalnog boravišta iz navedene odredbe, iako su se tijekom tog razdoblja bračni drugovi odlučili razdvojiti te su započeli živjeti s drugim partnerima, pri čemu nekretninu za stanovanje u kojoj je spomenuti državljanin treće države živio od tog trenutka više nije ni pribavljao niti mu stavljao na raspolaganje bračni drug koji je građanin Unije.**
- 2. Činjenicu da je – u okviru tužbe za naknadu štete zbog povrede prava Unije – nacionalni sud smatrao nužnim uputiti zahtjev za prethodnu odluku o pravu Unije o kojem je riječ u glavnom postupku ne treba smatrati odlučujućim čimbenikom pri utvrđivanju postojanja očite povrede prava Unije države članice.**

Potpisi